

PROGRAMBESKRIVNING FÖR

NORDPLUS SPRÅK

Nordiska ministerrådets program för språksamarbete

PROGRAMBESKRIVNING FÖR NORDPLUS SPRÅK

2004–2006

Inledning.....	1
1. Nordplus språk - målsättningar.....	2
1.1 Målsättningar.....	3
2. Nordplus språk – organisering.....	4
2.1 Aktiviteter och stödområden.....	4
2.2 Vem kan få stöd.....	5
2.3 Samordning med övriga stöd- och mobilitetsprogram inom utbildningssektorn	5
2.4 Budget.....	6
2.5 Politisk ledning och beslutsfattning inom Nordplus språk.....	6
2.6 Administrationen av Nordplus språk.....	6
3. Tidigare språkaktiviteter.....	7
3.1 Nordmål.....	7
3.2 Nordkurs.....	7
3.3 Nordiska språkrådet	7

Bilaga: De nya Nordplusprogrammen

NÄR VI NORDBOR MÖTS och talar med varandra har vi av tradition den stora fördelen att vi kan kommunicera på nordiska språk och inte behöver ta omvägen över engelskan. Vi kan tala antingen vårt eget modersmål eller ett skandinaviskt språk som vi har lärt oss som främmande språk, och vi kan förstå de andra skandinaviska språken i tal och skrift. Men helt problemfritt är detta inte. Det krävs en hel del ansträngningar både för att tala så att man blir förstådd av dem som har ett annat språk som förstaspråk och för att lyssna med den extra omsorg som behövs för att man ska förstå det som sägs på ett annat språk än det egna. Särskilt stora krav ställs på dem som inte har ett skandinaviskt språk som förstaspråk.

Nordplus språk är ett program som ska hjälpa nordborna att också i fortsättningen kommunicera på nordiska språk. De som har danska, norska eller svenska som förstaspråk ska ges en möjlighet att förstå de två andra skandinaviska språken, och de som har ett annat språk som förstaspråk ska få chansen att bli bättre på att förstå danska, norska eller svenska och på att uttrycka sig på ett av dessa språk.

Nordplus språk vill också stärka kunskapen om alla språk i Norden och deras situation och främja en demokratisk språkpolitik och språksyn.

Nordplus språk ersätter och intensifierar en räkka andra aktiviteter, bl.a. Nordiska språkrådet, Nordkurs, Nordmål och annan verksamhet inom Nordiska ministerrådets språkpolitiska referensgrupp. Ministerrådet har beslutat att alla som tidigare har sökt stöd från dessa program också ska kunna söka stöd från Nordplus språk. Syftet med det nya programmet är alltså att utvidga snarare än inskränka ansökningskretsen.

Inledning

Nordplus språk är ett av fem stöd- och mobilitetsprogram inom Nordiska ministerrådets utbildningssektor. De övriga programmen är Nordplus junior, Nordplus, Nordplus vuxen och Nordplus nabo (se bilaga). Programbeskrivningen för det tvärgående programmet Nordplus språk ger de överordnade riktlinjerna för språksamarbetet vid Nordiska ministerrådet.

Utbildningssektorns stöd- och mobilitetsprogram är viktiga politiska instrument för att främja den nordiska kultur-, språk och värdegemenskapen. Programmen skall stärka kunskaps- och kompetensutveckling och livslångt lärande inom sektorn och bidra till ökad ekonomisk utveckling och konkurrenskraft i Norden och dess närområden.

1. Nordplus språk - målsättningar

Den språkliga gemenskapen är en fundamental förutsättning för det folkliga, kulturella, ekonomiska och politiska samarbetet i Norden. Nordisk språkförståelse och arbetet med att stärka såväl den kommunikativa kompetensen bland nordborna som den kulturella utvecklingen i allmänhet i Norden, har varit ett politiskt högt prioriterat område allt sedan Nordiska rådet grundades år 1952. För att stärka den nordiska språkförståelsen har kurser i nordiska språk som grannspråk eller främmande språk ordnats för bl.a. modersmållärare, lärare i nordiska språk som främmande språk och studerande i närmare 40 år. Utveckling av läromedel har också utgjort en viktig del av det nordiska språksamarbetet. De nationella språknämnderna har varit väsentliga aktörer inom det nordiska språksamarbetet genom att bl.a. stöda ordboksarbete och lexikografiskt samarbete.

För att framhäva vikten av fortsatta språkpolitiska åtgärder har Nordiska ministerrådet samordnat sin språkverksamhet till ett eget tvärgående program, Nordplus språk. Målgruppen och aktiviteterna i det nya Nordplus språk baserar sig på målgrupperna och aktiviteterna i de tidigare programmen (se avsnitt 6). Nordplus språk är därför inte bara ett renodlat stöd- och mobilitetsprogram, utan omfattar också andra språkinriktade aktiviteter och språkpolitiska initiativ inom ministerrådets utbildningssektor.

Den första programperioden i Nordplus språk löper 2004–2006.

1.1 Målsättningar

Det övergripande målet för Nordplus språk är att den nordiska språkgemenskapen skall bestå och stärkas och att det nordiska samarbetet också i framtiden i huvudsak skall kunna föregå på nordiska språk. En förutsättning för detta är att de nordiska språken också nationellt bevarar sin ställning som kompletta och samhällsbärande språk.

Nordplus språk har därför följande målsättningar:

- att främja internordisk språkförståelse
- att stärka kunskapen om språken i Norden
- att främja en demokratisk språkpolitik och språksyn i Norden
- att stärka de nordiska språkens ställning i och utanför Norden

Att främja internordisk språkförståelse

Detta mål omfattar tre delmål:

- a) att främja *skandinavisk språkförståelse* eller *grannspråksförståelse*, det vill säga inbördes förståelse mellan svenska, danska och norska,
- b) att främja kunskaperna i ('beherskelse af') de *skandinaviska språken som främmande språk* i Norden, det vill säga i första hand svenska i de finskspråkiga delarna av Finland, danska på Färöarna, Grönland och Island och norska och svenska i Sameland.
- c) att främja kunskaperna i *finska, färöiska, grönländska, isländska och samiska som främmande språk* i de andra nordiska länderna.

Det nordiska samarbetet grundar sig på nordbornas förmåga att förstå varandra i skrift och tal. En naturlig ram för samarbetet mellan nordbor med olika modersmål är kunskaper i de skandinaviska språken som modersmål eller främmande språk. Språkförståelsen behöver emellertid inte begränsa sig till enbart de skandinaviska språken, utan för dem som så önskar skall det också beredas möjligheter att i skrift och tal stärka sina kunskaper i de icke-skandinaviska språken som främmande språk. Nordbor med ett icke-nordiskt förstaspråk skall kunna ta del av den nordiska språkgemenskapen genom att stärka sina språkkunskaper i något av de nordiska språken.

Stärka kunskapen om språken i Norden. Den kulturella och språkliga gemenskapen i Norden grundar sig inte bara på den egentliga språkförståelsen så som den beskrivs i det föregående stycket, utan också på att nordborna – även utan aktiv språkbehärskning – har generella kunskaper om språken i Norden. Detta gäller såväl de skandinaviska som de icke-skandinaviska språken. Ett viktigt mål för det nordiska språksamarbetet är därför att tillhandahålla information och upplysningar om de olika språken

och de olika språkförhållandena i Norden och om hur språken skiljer sig från varandra t.ex. i fråga om ortografi, uttal, namnskick och räkneord.

Främja en demokratisk språkpolitik och språksyn i Norden. Målsättningen grundar sig på individens rätt till sitt eget modersmål, oberoende av om detta är ett majoritetsspråk, ett minoritetsspråk eller ett invandrarspråk. Alla nordbor skall ha rätt att utveckla sitt modersmål och att få erkänsla och stöd för en sådan utveckling. Också nordbor med ett icke-nordiskt språk som modersmål utgör en del av den nordiska gemenskapen, och de bör ges möjlighet att bli delaktiga även av den språkliga gemenskapen.

Stärka de nordiska språkens ställning i och utanför Norden. Den kulturella, den språkliga och den geografiska samhörigheten i Norden påverkas av globaliseringen och internationaliseringen. Genom arbetskraftens fria rörlighet, den internationella företagsverksamheten, informationsteknologin och invandringen blir de nordiska samhällena alltmera multikulturella och flerspråkiga. Användning av engelska ökar inom många områden i samhället. De nordiska språkens ställning både nationellt, i det nordiska samarbetet och även utanför Norden bör stärkas via språkpolitiska åtgärder och aktivt deltagande i den språkpolitiska debatten på nationell, nordisk och internationell nivå.

Ledningsgruppen för Nordplus språk (Nordens språkråd) fastställer årliga prioriteringar och fokusområden för uppföljningen av målsättningarna i programmet Nordplus språk. De årliga prioriteringarna framgår av ansökningshandboken för Nordplus språk, som finns att få både i elektronisk form och som tryckt utgåva hos de myndigheter som ansvarar för informationen om Nordplus språk.

2. Nordplus språk – organiserings

2.1 Aktiviteter och stödområden

Programmet Nordplus språk beviljar stöd till följande aktiviteter:

- kurser
- konferenser
- forskningsprojekt
- utredningsarbete
- publikationer
- ordboks- och terminologiarbete
- utveckling och publicering av läromedel och undervisningsmaterial
- språkteknologiska projekt
- etablering av nätverk mellan aktörer på språkområdet
- upplysningsarbete riktat till allmänheten

Ledningsgruppen för Nordplus språk (Nordens språkråd) bedriver även egen verksamhet inom delvis samma aktivitetsområden.

Traditionellt har stödverksamheten inom språkområdet varit inriktad på kurser för lärare och studerande i

nordiska språk som förstaspråk, grannspråk eller främmande språk samt på produktion av läromedel. Också språkkonsulenttjänsten på Nordens hus i Reykjavik och Nordspråk har fått stöd genom Nordmål. Samarbetet mellan språknämnderna i Norden liksom det lexikografiska samarbetet har stötts av ministerrådet genom de årliga anslag som har beviljats Nordiska språkrådet. Nordiska ministerrådets språkpolitiska referensgrupp har vidare tagit språkpolitiska initiativ, genomfört utredningar och anordnat konferenser.

2.2 Vem kan få stöd

Som ett tvärgående program har Nordplus språk en mycket bred målgrupp. Stöd kan beviljas till i huvudsak tre olika grupper av sökande, som har anknytning till undervisnings-, forsknings- och upplysningssektorn:

1. Institutioner och organisationer
2. Nätverk
3. Enskilda personer

I gruppen enskilda personer ingår inte elever. Eleverna är i främsta hand en indirekt målgrupp i programmet via den kursverksamhet som ordnas för modersmåslärare, lärare i nordiska språk som främmande språk och andraspråk och studerande vid högskolor och universitet.

Vid bedömningen av ansökningar läggs speciell vikt vid spridningseffekten. I övrigt skall aktiviteterna basera sig på principen om *nordisk nytta*. Sådana projekt föredras som

- ger påtagliga positiva effekter genom samnordiska lösningar
- manifesterar och utvecklar den nordiska samhörigheten
- ökar nordisk kompetens och konkurrenskraft.

2.3 Samordning med övriga stöd- och mobilitetsprogram inom utbildningssektorn

Samordningen med övriga stöd- och mobilitetsprogram inom utbildningssektorn baserar sig på en klar arbetsfördelning mellan de fem Nordplusprogrammen med sina specifika målgrupper och aktiviteter. Administratörerna för respektive program informerar varandra om sådana ansökningar som inkluderar de andra programmens aktivitetsområden. Syftet med informationsutbytet är att Nordiska ministerrådets medel skall utdelas så effektivt som möjligt och att helhet uppnås.

Administratörn för Nordplus språk förmedlar/ger vid behov utlåtanden om projektansökningar med språkligt innehåll samt tar emot information och rapporteringar om ansökningar med språkligt innehåll som beviljats finansiering ur något av de övriga Nordplusprogrammen.

2.4 Budget

Den förväntade budgeten för Nordplus språk år 2004 är 8,7 miljoner danska kronor. Budgeten täcker administrationskostnaderna och stödverksamheten. Ledningsgruppen har utöver detta en egen budget.

2.5 Politisk ledning och beslutsfattning inom Nordplus språk

Ministerrådet för utbildning och forskning fastställer de överordnade politiska riktlinjerna och prioriteringarna för det tvärgående stödprogrammet Nordplus språk och de övriga fyra stöd- och mobilitetsprogrammen inom Nordiska ministerrådets utbildningssektor. De innehållsmässiga ramarna för programmen fastställs av ledningsgrupperna för respektive sektor. Ledningsgrupperna ger råd till utbildnings- och forskningsministrarna beträffande politiska satsningar inom sina ansvarsområden och fungerar som sakkunnigorgan för ministrarna och samordnar det nordiska samarbetet på området.

Ledningsgruppen för Nordplus språk (Nordens språkråd) har det överordnade ansvaret för programmet. Ledningsgruppen fastställer de årliga prioriteringarna och fokusområdena samt ansvarar för den innehållsmässiga utvecklingen av programmet. Ledningsgruppen tar det slutliga beslutet om tilldelning av stöd. Ledningsgruppen mottar årligen av administratören för programmet rapporter och evalueringar till beslutsgrundlag för utvecklingen av programmet. För att säkra kvaliteten i verksamheten inom Nordplus språk fastställer ledningsgruppen evalueringsindikatorer, som utvecklas kontinuerligt. Indikatoruppgifterna insamlas årligen i samband med rapporteringen.

Ledningsgruppen har i egenskap av sakkunnigorgan för språksamarbetet inom Nordiska ministerrådet till uppgift att ta språkpolitiska initiativ och lyfta fram språkpolitiska frågor för ministrarna. Ledningsgruppen har vidare ett särskilt ansvar för samarbetet mellan de nationella språknämnderna och för sommarkurserna på universitetsnivå för studerande (det tidigare Nordkurs).

2.6 Administrationen av Nordplus språk

Administrationen av Nordplus språk kommer att utlysas till en offentlig myndighet. Internationella kontoret i Island är administratör för Nordplus språk under programperioden 2004–2006. Administratören för Nordplus språk mottar och förbehandlar alla ansökningar till Nordplus språk samt ger information och vägledning om de övriga stöd- och mobilitetsprogrammen.

Administratören upprätthåller en webbplats för Nordplus språk. På webbplatsen ges vägledning och information om programmet både till målgrupperna och det nordiska nätverket av administratörer för de övriga stöd- och mobilitetsprogrammen i de övriga nordiska länderna och de självstyrande områdena. På webbplatsen finns därtill en ansökningshandbok för Nordplus språk samt elektroniska blanketter för ansökning av medel och projektuppföljning, vilka utarbetas av administratören.

Administratören skall på webbplatsen för programmet synliggöra resultaten från Nordplus språk genom att sammanställa årliga rapporteringar och insamla evalueringsindikatorer för verksamheten. Rapporteringen och evalueringen ligger till grundlag för kontinuerlig utveckling av programmet.

3. Tidigare språkaktiviteter

3.1 Nordmål

Programmet Nordmål har sedan 1981 haft som syfte att stärka den nordiska språkförståelsen och förbättra språksamarbetet i Norden. Det sista programmet, Nordmål 2000–2004, som avslutas 31.12.2003, är det tredje Nordmålprogrammet i följd.

Nordmål har i huvudsak haft följande uppgifter:

- genomföra den språkpolitiska referensgruppens initiativ (uttalanden, utredningar, konferenser)
- bevilja ekonomiskt stöd efter ansökan till åtgärder som främjar nordisk språkförståelse o.dyl.
- ordna en årlig konferens, Nordmålforum.

Ekonomiskt stöd har beviljats till olika åtgärder bl.a.

- kurser i nordiska språk som grannspråk för lärarstudenter, modersmålslärare o.a.
- kurser i nordiska språk som främmande språk
- skolsamarbete i samband med utveckling av språkundervisningen och läromedel
- utbildning och fortbildning av nordiska tolkar

Från 1997 har Nordmål letts av den språkpolitiska referensgruppen, som också har haft till uppgift att lyfta fram språkpolitiska initiativ.

3.2 Nordkurs

De nordiska sommarkurserna i språk och litteratur, som under senare år även har kallats för Nordkurs, har ordnats i mera än 40 år. Kurserna är riktade till universitetsstudenter. Deltagarantalet uppgår till allt som allt ca 10 000 studenter. Under de senaste åren har det ordnats kurser i danska, norska, svenska, isländska och finska varje år, i färöiska vart annat år och i grönländska och samiska mindre regelbundet.

3.3 Nordiska språkrådet

Nordiska språkrådet upprättades 1997 på initiativ av språknämnderna efter att Nordiska ministerrådet beslutat lägga ned Nordiska språksekretariatet. Detta hade sedan 1978 fungerat som en institution under ministerrådet med i många avseenden likartade uppgifter som Nordiska språkrådet och sedermera den språkpolitiska referensgruppen.

Nordiska språkrådet får ett årligt anslag från Nordiska ministerrådet, men är inte en institution under detta. Dess främsta mål är att i samarbete med språknämnderna främja den nordiska språkförståelsen och främja och underlätta användningen av de nordiska språken såväl i som utanför Norden. Språkrådet har varje år sedan 1999 gett ekonomiskt stöd till ordboksprojekt innanför de små språkområdena i Norden och fungerar också som sekretariat för Nordiska föreningen för lexikografi. Språkrådet initierar och administrerar forskningsprojekt, organiserar konferenser och ger ut egna skrifter, bl.a. årsskriften Språk i Norden/Sprog i Norden, häftet Att förstå varandra i Norden och olika konferensrapporter o.dyl.

Nordiska språkrådet samarbetar med andra språk- och terminologiorgan i och utanför Norden och fungerar som koordinator för det nordiska deltagandet i internationellt språksamarbete. Språkrådet är vidare sakkunnigorgan för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.

De nya Nordplusprogrammen

Inom utbildningssektorn för Nordiska ministerrådet finns fem mobilitets- och stödprogram som riktar sig till speciella områden och/eller målgrupper:

- *Nordplus språk*
- *Nordplus junior*
Målet med Nordplus junior er gennem nordisk skolesamarbejde at stimulere interessen for, kundskab om og forståelsen af andre nordiske kulturer, sprog og livsvilkår og dermed styrke den nordiske dimension i grundskolen og ungdomsuddannelserne i de nordiske lande og selvstyrende områder samt fremme den nordiske samhørighed med udgangspunkt i vores fælles nordiske værdier med samme menneske- og demokratisyn.
Midlet er at give bidrag til elevers og læreres mobilitet. Aktiviteterne skal have et pædagogisk indhold, samt være forankret i læreplanen og skolens arbejdsplan.
- *Nordplus*
Nordplus giver støtte til dannelse og udvikling af netværk, til at fremme mobilitet for studerende og lærere på højere uddannelsesinstitutioner, samt til intensivkurser.
- *Nordplus voksen*
Nordplus voksen er rettet mod voksnes læring og giver støtte til projekter og aktiviteter, der fokuserer på udvikling og synergi, og involverer samarbejde mellem institutioner/læringsmiljøer.
- *Nordplus nabo*
Nordplus nabo skal udvikle det langsigtede netværkssamarbejde inden for hele uddannelsesområdet, det vil sige al uddannelse fra grundskoleniveau til universitets- og højskoleniveau. Dette inkluderer også støtte til netværkssamarbejde om voksnes læring, hvad enten det foregår i det formelle uddannelsessystem eller inden for den frivillige sektor i Norden og nærområderne (Baltikum og Nordvest-Rusland).